

DAMP børn við í kanning um arvaeginleikar

Sum partur av granskingarætlan innan sálarliga sjúkur og brek í Føroyum, er ætlanin at kanna børn og hálvvaksein við DAMP brekum. Ávísar treytir skulu lukast, fyri at luttaka í kanningini, og DAMPfelagið heitir tí á foreldur um at seta seg í samband við felagið

DAGNY JOENSEN

Sum liður í gransking innan arvaeginleikar, er ein partur av ætlanini at kanna DAMP børn, fyri at vita um hetta brekið er arvaligt.

Tað er DAMP-felagið í Føroyum, sum skal fáa samband við foreldur at DAMP børnum. Hetta merkir, at børn hava brek í heilanum, sum m.a. ger at tey hava tvørrandi evni til konsentration, hava rørslutrupuleikar og trupulleikar við at fata.

DAMP felagið sóknast eftir foreldrum

Bárða Johansen, nevndarlimur í felagnum, sigur, at bert fá børn hava fingið

staðfest DAMP í Føroyum. – Vit vita bert um eini sjei børn og hálvvaksein, sum hava fingið staðfest DAMP, men sambært kanningum í okkara grannalondum, hava eitt ella tvey børn í hvørjum skúlaflokki brek av slíkum slag. Tað er tí hugsandi, at fleiri DAMP børn, enn vit vita um, eru í Føroyum, sigur Bárða Johansen.

Treytirnar fyri at vera við í kanningini eru, at brekið er komið áðrenn sjei ára aldur, og at tað er so stórt avvik, at trupulleikar eru av tí, eins og barnið skal hava vanligt vit og skil.

Harnest skulu trykja oki verða til staðar hjá barninum: Tað skal hava tvørrandi evni

til konsentration, vera yviraktivt og impulsivt, sum merkir, at tað leypir fram-av.

Bæði foreldur skulu vera føroysk

Ónnur treyt fyri at luttaka í kanningini er, at bæði foreldrin skulu vera føroysk.

Bárða Johansen, nevndarlimur: – Vit vilja hava samband við foreldur, sum hava børn, ið hava fingið staðfest DAMP. Eisini eru vit áhugad at fáa samband við foreldur, sum kanska hava illgruna um at barn teirra hevur slík brek.

August G. Wang, yvirleikni, er limur í donsk/føroyskum granskingarbólki, skal standa fyri kanningunum í

Føroyum.

Øll loyvi eru í lagi

Granskingarbólkurin hevur fingið øll neyðug loyvi til vega frá siðemisnevnd og skrásetingini, og fara nú undir kanningarnar.

– Vit hava funnið fram til eina metodu at gera kanningar í litlum samfelag, sum okkara. Ætlanin er at kanna sálarlig brek og sjúkur, fyri at vita, hvørjar ávirkanir koma úttanfrá og hvat er arður.

– Í fyrsta umfari fara vit tryggja okkum, at fólk hava sjúkuna, sum tey hava fingið staðfest, og harnest taka vit eina blóðroynd.

August G. Wang sigur, at ætlanin er ikki at kanna

heilar ættbolkar, men bert børni og teirra foreldur, sum skulu verða kontrollbólkur, av tí at tey líklast børnunum mest.

Harnest verður kannað um børni hava felags eyðkenni, sum víkja frá kontrollbólkunum, sigur August G. Wang, sum í løtuni arbeiðir í Danmark.

Hann ventar at hesin parturin av kanningini um arvaeginleikar, fer at fevna um einar 10 - 20 persónar.

Er áhugi fyri at fáa meira at vita um kanningina, kunnu fólk venda sær til Bárða Johansen, tlf. 317912, Ónnu Mariu Restorff, tlf. 315728, og Mariann Patursson, tlf. 315630, har nærri fæst at vita um kanningina.

August G. Wang, yvirleikni, skal standa fyri kanning av DAMP børnum í Føroyum

Viðmerking:

Viðmerkingar til greinina Føroyar og framtíðin (3)

Brotynging uttan samskipan, hjá Ronnie Thomassen og Gestu Hovgaard í Sosialinum leygardagin 28. november 1998

Ronnie og Gestur hava viðgjørt Kommunulítið í hesi grein. Tað er altíð gott, at tilik álit verða viðgjørt alment, serstakliga tá fólk hava givið sær stundir til at lesa og viðgera álitið nágreiniliga. Kommununevndin heldur tó, at tað er neyðugt at koma við nokrum viðmerkingum, tí Kommununevndin heldur, at nokur av kritikpunktunum hjá Ronnie og Gestu bera brá av misskiljingum.

Hövuðsendamálið hjá Kommununevndini var at gera eitt greiðari uppgávu- og ábyrgdarbýti millum land og kommunur. Hetta gevur tveir møguleikar at velja í: Antin at halda fast við verandi kommunubýti, við nógum smáum kommunum, ella at leggja kommunur saman í stórra eindir. Avleiðingin av tí fyrri vildi verðið, at flestu uppgávur vórðu lagdar til landið at loysa, soleiðis at kommunala sjálfstýrið gerst innan-óm. Kommununevndin hevur tí valt tann seinna møguleikan, tí Kommununevndin metti ikki, at endamálið hjá nevndini var at avtaka kommunurnar.

Kommunubýtið

Treytin fyri at fáa eitt greiðari uppgávu- og ábyrgdarbýtið er tó fyrst at fáa skil á, hvussu kommunueindirnar verða. Sjálvt um sjálvboðin kommunusamanlegging var ein partur av arbeiðssetninginum hjá Kommununevndini, so metti nevndin, at tað ikki er gjørligt at gjøgnumføra eina

kommunuskipan uttan so, at tann sjálvboðna kommunusamanleggingin verður tíðaravmarkað. Orsakað av politiska ynskinum um sjálvboðna samanlegging var tí neyðugt at arbeiða við fleiri møguleikum. Er viljin stórri til 2 heldur enn 1 kommunu í t.d. Suðuroy, er neyðugt at taka hetta ynski til eftirtektar. Men er eingin samanlegging í Suðuroy farin fram, tá tíðin til sjálvboðna samanlegging er farin, mæli Kommununevndin til, at Suðuroyggin verður lögð saman til eina kommunu við lóg.

Kommunala fyrisitingin

At Ronnie og Gestur kritiserar kommunulítið fyri ikki at hava viðgjørt krøvini í fyrisitingina í einum nýggjum kommunalum bygnaði, má vera ein misskiljing av arbeiðssetninginum. Kommununevndin hevur ikki fingið álagt at fara inn í serlógávu og viðgera krøvini í henni, men heldur hyggja eftir uppgávu- og ábyrgdarbýtinum millum land og kommunur. Áðaltankin er, at uppgáva og ábyrgd skulu fylgjast. Fyrisitingarlugu krøvini eru staðfest í fyrisitingarlógávuini, sum eisini er galdandi fyri kommunur, umframt øll krøvini, sum eru staðfest í serlógávuini. Meiningin er, at kommunurnar innanfyri lógarásettu krøvini skulu hava sjálvræði, t.v.s. hava fulla ábyrgd av teimum kommunalu viðurskiptunum.

Fyri at kommunurnar

hvør sær skulu fáa eina fyrisiting, sum hóskar best til viðurskiptini í kommununi, eigur tað hvorki í kommunulógini ella serlógávuini at vera tilskilað, hvussu sjálv kommunala fyrisitingin verður innrættað. Tí hevur Kommununevndin í álitið lagt dent á, at landsstýrið ikki skal styra kommununum í smálutum, men ígjøgnum eftirlitið við kommununum hava ábyrgd av, at kommunurnar halda seg innan lógarinnar karmar.

Ronnie og Gestur kritiserar kommunulítið fyri ikki at koma við einum greiðum boði uppá, hvussu vit fáa eina kommunusamsetning, sum bæði er fôr fyri at veita borgarunum eina dygdargóða tenastu og samstundis megnar at gagnnýta skattapeningin effektivt. Kommununevndin metir, at prinsippið um at tann, ið tekur ábyrgdina, eisini skal bera figgarlugu ábyrgdina, tryggja eina effektiva nýtslu av skattapeningunum. Brotynging er, at kommunurnar skulu fáa endaliga ábyrgdaráttin á teimum kommunalu ábyrgdarökunum, og soleiðis sjálfstøðugt kunnu ráðfesta, uttan at neyðugt er við góðkenning aðra staðni frá, sum vit kenna tað í dag. Hervið fær borgarin eina greiða mynd av, hvør hevur ábyrgd av uppgávum og harvið eisini, hvussu skattapengarnir verða gagnnýttir.

Verksetanarætlanin

Áðaltankin við verksetanar-

ætlanini er at gera karmar fyri eini kommunuskipan og ikki at koma við einum endaligum uppskoti um, hvør hevur ræðið á økinum. Ráðfestingin er okkara meting av, í hvørji raðfylgju tey ymsku ábyrgdarökini skulu bítast millum land og kommunur. Kommunurnar skulu sjálfandi ikki hava øll økini í sær, men stig fyrst stig, soleiðis at tær hava møguleika at búna og vaksa við uppgávum og harvið verða fôr fyri at átaka sær stórra og stórra ábyrgd. Kommununevndin hevur viðgjørt uppgávu- og ábyrgdarbýtið í høvduheitum, men Kommununevndin heldur, at tað hevði verið eitt klassískt mistak at gjørt eitt nágreiniligt uppgávu- og ábyrgdarbýti, tí tað má vera ein samráðingarspurningur millum land og kommunur. Kommununevndin hevði í hesum fori komið inn sum eitt óneyðugt millumlið. Hartil skal viðmerkjast, at uppskotið hjá Kommununevndini letur upp fyri møguleikanum, at t.d. ein sosialnevnd, við umbodum frá landi og kommunum, verður sett at gera eitt samlað uppskot um brotynging í almannaverkinum.

Kvalifiserað arbeiðsmegi

Ronnie og Gestur halda, at tað verður næstan ógjørligt at fáa kvalifiserað arbeiðsmegi til komandi kommunalu fyrisitingarnar. Hetta er svartskygt, og skuldi hetta verið grundarlagið, hevði einasti møguleikin verið at miðsavnalt í miðstaðarok-

Hilmar Høgni var formaður í bólkinum sum gjordi álitið um nýggja kommunubygnaðin

inum. Kommununevndin hevur metið, at breiðari starvsmøguleikar úti í kommununum fara at bera í sær, at tað verður meira lokkandi at flyta út á bygd. Heldur ikki eiga vit at gloyma, at verandi smáu kommunalu fyrisitingar hava góð og dugnalig fólk, sum við sammanleggingum verða gott grundarlag at byggja á.

Bygnaðarbroytingarnar í miðfyrisingini

Í greinini verður spurt um, hvi ein rúgva av uppgávum eru miðsavnar í aðalstyrum, samstundis sum nevndin hevur arbeitt við at miðfira uppgávur. Kommununevndin veit bara um, at álíkingarmyndugleikin er miðsavnar. At uppgávurnar eru savnar í aðalstyrum merkir ikki, at uppgávur eru tiknar frá kommununum. At uppgávur eru fluttar í eitt aðalstýri frá einum stovni undir landinum hevur sum so ikki broytt uppgávu- og ábyrgdarbýtið millum land og kommunur.

kommunur.

Marknaðarkreftirnar

Viðmerkingin um marknaðarkreftirnar (s. 117 í tætti II) er at skjóta spurnar við kanningum. "Poengid" er, at tað almennt fer inn við skattapengum, er tað kappingaravlagandi. Hetta merkir ikki, at nevndin mæltir frá, at kommunurnar kunnu vera við til at menna vinnulívið. Kommunurnar skulu hava ábyrgd av, at karmarnir fyri vinnulívið í kommununi eru so góðir sum gjørligt, men tær eiga ikki at hava møguleikar at seta pengar í einstakar verkætlanir.

Heppin rættlestur

At enda skal viðmerkjast, at vit ikki halda, at rættlesturin hevur forbronglað tekstin, men heldur hevur tryggjað, at tungur fakligur tekstur er vorðin til livandi lettskiljandi føroyskt skriftmál.

Hilmar Høgni